

Seminar om
Fælles strategi for Grønlandsk forskning
Onsdag den 19. oktober, 2016. Hotel Hans Egede lokale 57-58, 5.sal.

Aqqaluk Lyngø
Causeri over forskning i Grønland

Tak for invitationen til at tale til denne ærede forsamling.

Det fortælles at der på et møde i Landsrådet i Nordgrønland i begyndelsen af forrige århundrede at et medlem ved navn, Qunaaq fra Tununngasoq i en ophedet debat om ræve og rævefangst med Arktisk Stations daglige leder, Porsild, der selv var medlem af Landsrådet, nedsablede dennes undersøgelser om ræve og dens omgivelser ved at sige til ham, at han jo kun er tilskuer til vilde dyr, når han ikke engang har fanget ræve eller lever af at sælge dets skind.

Denne episode summer op den holdning mange grønlændere havde i gamle dage, når forskere undersøgte deres velkendte omgivelser uden at søge råd hos stedets høvdinge eller kloge hoveder. Den slags oplevelser har forskere måske især biologer været udsat for og udsættes for den dag i dag. I sær i arbejdet med Arktisk Råd med dets mange forsknings projekter har ministerielle deklamationer der gang på gang opfordrer til at vestlig forskning bør inkludere den oprindelige folks viden og erfaringer i livet i Arktis.

I årevis, i tusinder af år, har Inuit har været afhængig af viden, der først blev tilegnet ved langvarige observationer af miljøet, vindmønstre, havstrømme, dyremigrationsmønstre, vejr, og plantevækst. Det meste af denne viden blev tilegnet af de ældste, der fik den fra deres forældre, som til gengæld tilegnede det fra deres forældre. Denne måde at vide gennem observation og denne måde at lære ved at lytte til de ældstes ældgamle erfaringer har opretholdt os i årtusinder. Denne viden omtales som "traditionel viden", og i stigende grad bruger vi det i samarbejde med "vestlig videnskab."

I dag taler vi på engelsk om "indigenous knowledge" som et begreb og behovet for forskerne at forstå at inkludere denne viden i deres forskning. På denne måde mener man at forskerne medtager alle aspekter i jagten på at forstå den komplekse Arktiske liv, miljø og samfund. Arktisk Råds udenrigsministre mødtes den 15. Maj i 2013 i Kiruna (det var da det daværende Grønlands Landsstyre boykottede dette møde) og vedtog Kiruna deklamationen. I klare vendinger takkede udenrigsministrene for de oprindelige folks store bidrag til Arktisk Råds arbejde med deres viden og erfaring og gjorde gældende at Arktisk Råds styrke netop lå i oprindelige arktiske folks unikke deltagelse i det internationale samarbejde. Kiruna deklamationen gjorde gældende at traditionel og lokal erfaring og viden var ganske afgørende for fremtidens Arktiske udvikling især på grundlag af bæredygtig tankegang.

Personligt har jeg som leder af ICC og som den første repræsentant i Arktisk Råd fra den dannelse i 1996 altså for 20 år siden haft stor berøringsflade med forskere og videnskabsfolk i de mange projekter som Arktisk Råds arbejdsgrupper har arbejdet med. ICC har i tæt samarbejde med Samerne og RAIPON ønsket at deltage på lige fod med staterne, hvad angår arbejdsgruppernes opgaver og gjort alt for at ansætte grønlandske akademikere og Inuit med uddannelse fra de Nordamerikanske universiteter. Jeg kom i kontakt med Dartmouth College i foråret 2006 og sammen med deres Arktiske Institut. Det var op mod forberedelserne til det polar årene 2007 og 2008 at vi fik at vide at der var 2.000 forskere på vej til Grønland for at starte forskning omkring især Grønlands indlandsis. For at være klædt på til disse begivenheder og for at sikre samarbejde fremover underskrev ICC en samarbejdsaftale der sikrede et stipendium til en grønlandsk studerende mod at vi til gengæld var med på deres Ph.d. program hver sommer når de var i Grønland, Jeg er meget glad for at Ilisimatusarfik siden har etableret et tæt samarbejde med Dartmouth.

Et samarbejde på det plan kræver naturligvis at man er i stand til at skaffe midler således at man kan deltage fuldt ud med de ressourcer vi har til rådighed. Desværre er vores deltagelse ikke vokset siden og der er mange der mener at videnskabsfolkene efterhånden har overtaget Arktisk Råds politikskabende arbejde. Men det mener jeg er noget overdrevet eftersom ethvert internationalt samarbejde bliver hjulpet godt på vej med videnskabsfolk som mellemhandlere og jeg må så må sige. Politisk samarbejde i Arktis bygger helt og aldeles på baggrund af videnskabelige udredninger og med rekommandationer som politikerne skal tage stilling til.

Men det er nødvendigt at når vi påtager os en opgave af den slags, så skal vi kunne være med i alle dets facetter. Det er den politik vi har ført i ICC. Grønlands selvstyrende organer har ikke kunne følge med i arbejdet fordi der er afsat meget lidt personale til varetagelsen, men især Grønlands manglende evne til at engagere videnskabsfolk i arbejdet har været forbløffende mangelfuld.

I stedet har Selvstyret begivet sig ud i interne konflikter med Rigsmyndighederne om repræsentativitet i Arktisk Råds politiske organer. I dag må vi konstatere at Grønlands interesser ikke bliver tilstrækkelig tilgodeset i Arktisk Råds videnskabelige projekter. Oven i det skal tilføjes at ICC har måttet skære i sin akademiske stab og kapacitetsopbygningen der var i gang, er gået i stå efter endnu en nedskæring og følgende usikkerhed om finanserne. I dag kan vi konstatere at den unødvendige politisering i Arktisk Råds arbejde har svækket både Grønlands og rigsmyndighedernes deltagelse i en tid hvor alt står på spil. Nu 20 år efter at Arktisk Råds etablering, må vi begynde at se på det, med nye øjne og se på hvilke samarbejdsrelationer der kan skabes, så vi kan støtte de små Arktiske samfund med den nødvendige empiriske viden og etablere berøringsfaldet hvorigennem den viden kan videreformidles til befolkningen.

Uvidenhed og ignorance er den sunde fornufts modsætninger.

Ser vi på Grønland og forskningens rolle gennem de mange udgivelser i Meddelelser for Grønland er der ingen tvivl om vi har en af verdens mest omfattende studier af Grønlands geologi, biologi, klima, og miljø og mindre om samfundet. Denne omfattende samling er enestående i verden.

Før vi nåede dertil bør jeg nævne Hans Egede og sønnerne Poul og Niels' omfattende skrifter om livet i Grønland i 1700 tallet, vi glemmer heller ikke Glahn eller Lars Dalager. De var egentlig ikke forskere men vigtige vidner til kristendommens ankomst til Grønland. H.J. Rink der blev kolonibestyrer i 1850'erne var nok den der var bedst klædt på til Grønland efter at han have deltaget i Galathea ekspeditionen og han er nok den, der sammen med Kleinsmidt og Lars Møller (Aqqaluk) har sat sit præg på åndslivet og lagde grunden til den nye grønlandske kultur med en avis og anden læsestof især samlingen af grønlændernes egen historie og udgivelsen af Grønlandske Folkesagn i 1859. Her mod indgangen til det nye århundrede blev der skabt et solidt fundament for det nye selvstændige kultursamfund som Grønland er blevet til i dag.

Man kan forestille sig hvordan livet har været i Nuuk på det tidspunkt, isoleret fra den store verden i et meget lille samfund trivedes disse mennesker med utrolige evner der sætter gang i Grønlands såkaldt indre liv, hvor store tanker om medbestemmelse og et skridt hen imod demokratiske institutioner blev taget. H.J. Rink havde en videnskabelig baggrund og han omsatte sine tanker og ideer i et samfund der var præget af store problemer og for mange spredte beboelser. Der var 48 overvintringssteder alene i Qaqortoq og Nanortalik områderne, såsom hans første rapport fra forstanderskaberne i Sydgrønland fra 1862 beskriver. Sælfangsten var gået meget tilbage i Sydgrønland bl.a. på grund af klimatiske forhold. I dag ved vi også at det var på denne tid at sælslagtning ud for New Foundland og Labrador var vokset betydelig som erstatning for hvalfangsten der ikke længere givtig p.g.a. hvalbestandens ødelæggelse i Nord Atlanten og Davis Strædet..

De grønlandske medlemmer af forstanderskaberne var meget bekymrede over forholdene og arbejdede aktivt for etableringsstøtte til familier der ville flytte til bopladser med bedre fangst. I det næste århundrede var de nye Landsråds debatter i høj grad også præget af bosætningsmønstrene og fordeling af fangstområder. Landsrådsmedlemmerne var i høj grad opmærksom på at fangere der ikke brugte de forskellige årstider til at skaffe madreserver til vinteren blev hjulpet af de offentlige kasser og et sindrigt system blev etableret således at fordelingen af overskud fra produktion og salg især kom de gode fangere til gode. Men det var jo i de tider kolonien brødfødte sig selv og ikke var afhængig af bloktilskud.

Tipping points

Vendepunkter i Arktis kan ikke betragtes isoleret; de må betragtes inden for en meget større sammenhæng. Når vi taler om Arktis, skal diskussionen omfattedes oprindelige folk. Det må tage fat på, hvordan forskere og politiske beslutningstagere kan og bør inkludere oprindelige folk på en meningsfuld måde i diskussionen. Mens vi alle ved, at vi er tæt på, i, eller lige uden for vendepunkter for klimaændringerne, kredser de centrale spørgsmål sig omkring, hvordan forskere, politiske beslutningstagere og oprindelige folk kan samarbejde på meningsfulde og gensidigt respektfulde måder for at håndtere for hånden liggende sager. Hvilken side tipper forskerne til?

På vej mod en menneskecentreret tilgang eller en der studerer klimavidenskab isoleret set. Tidligere har Inuit og andre oprindelige folk rundt om i verden ikke haft et godt forhold til de, der udstikker udviklingen og tager de politiske beslutninger vedrørende deres land og havressourcer; eller med videnskabsfolk og forskere, der undersøger dem. Historisk set er vore stemmer gået u hørt hen og vores traditionelle viden afvist som uvidenskabelig; men i dag er der en ny luft af samarbejde og viden udveksling. Uanset om vi kan vippe tilbage fra vendepunktet for den arktiske opvarmning og finde måder at afbøde virkningerne - hvilket er mit dybeste håb - eller om vi bevæger sig ud over point- of-no-return og udvikler tilpasningsforanstaltninger, har vi brug for det videnskabelige samfund. Og det videnskabelige samfund har brug for os.

Lad mig slutte med begyndelsen. Porsild blev kritiseret for sin manglende fangsterfaring. Men det kan man ikke sige om videnskabsmanden og kajakroeren Otto Fabricius født i 1744 og død i 1822 som levede som ung i Paamiut området til han rejste retur til Danmark efter 1771. En af de allerstørste navne i forskningen i Grønland byggede sin forskning i høj grad af den viden han lærte af de fangere han gik på jagt med. Han er vidt berømt for sin Fauna Groelandica, han havde flere store afhandlinger bl.a. om sælen. Otto Fabricius' arbejde byggede nemlig på de erfaringer han havde som fanger, han var højt estimeret af alle. Han udtrykker det selv: "en udlænding, som kan bringe dets så vidt at fange en sælhund, bliver højt anset i grønlændernes øjne og jeg som kunne fare med dem på fangst, kan endnu efter så lang tids forløb høre mig erindret med agtelse af dem." Fabricius kunne således beskrive mange dyr der lever i Arktis men ikke nødvendigvis i Grønland fordi han fik sine oplysninger fra fangere og fra folkesagn som indeholder oplysninger om fangsttyr som vore forfædre jagede før vi krydsede over fra Nordamerika til Grønland. Fabricius havde stor respekt for grønlændernes viden på zoologiens område, ja han forbavses over at deres viden om fnatmidten, som de behændigt tog ud med en nål og forstod at det var et dyr - og han siger med udråbstegn, "se grønlænderne er Entomologer"!

Tilbage til Arktisk Station. Siden dens begyndelse I 1906 arbejdede min morfar Elias Mølgård i stationen og blev afløst af sin søn Lorentz som altmuligmand. Elias' farfar var dansk, altså min tipoldefar, Anton Mølgård født i 1810 i København. Som så mange efterkommere af blandede ægteskaber blev Elias ikke fanger men blev ansat i handelen, og blev hentet ind af Porsild efter anlæggelsen af Stationen. Morbror Lorentz arbejdede til sin sene alder og passede stationens hunde og gik på jagt efter sjældne fugle som stationen ville have udstoppet. Han blev habil til udstopning af alle slags dyr. Stationen ligger ved udkanten af Qeqertarsuaq med navnet Angakkussarfik – åndemanagerens værksted. Ganske sigende ligger stationsbygningerne klods op af åndemanagerens hule, hvor han lærte at fremmane sine ånder. Lorentz havde også til opgave at slippe af med ituslået porcelæn og andet som hundene kunne træde i og ødelægge deres poter. Lorentz' løsning var da at anbringe porselænskår i åndemanagerens hule som med tiden blev fyldt op. Man kan sige at videnskaben næppe var synderlig bekymret over disse historiske og kulturelle værdier. Men det var min morfar sådan set heller ikke.

Lad mig slutte med disse ord:

Vi er ikke bange for den nye, viden baserede, globaliserede kultur, hvad enten den er placeret i København, New York eller Shanghai. Vi ønsker at komme med vores egne bidrag til denne nye globaliserede kultur. Vi ønsker ikke, at vores egen kultur stagnerer. Men de hurtige forandringer i verden gør det vanskeligere end nogensinde før for os, at finde en balance mellem traditioner fra vores fortid og til de nye måder i den moderne verden. Vi befinder os i en kritisk fase, og vi mener, at samfundsforskere, der samarbejder med os, kan hjælpe os og andre i vores moderne samfund til at opnå den balance, vi alle søger.

Først skal vi skabe forbindelser mellem inuit og videnskabelige samfund. Det centrale spørgsmål for et samarbejde kredser om, hvordan forskere, politiske beslutningstagere, og oprindelige folk kan forbindes i meningsfulde og gensidigt respektfulde måder, at håndtere nuværende og fremtidige udfordringer.

For at tilpasse os de hurtigt skiftende forhold, og samtidig bevare vigtige elementer af vores kultur, viden, mellem forandring og stabilitet er vi som Inuit nødt til at have en fod såvel i fortiden som i nutiden for at kunne balancere på begge fødder i fremtiden. Vi skal finde balancen mellem gamle og nye måder, mellem videnskabelig og erfaringsbaseret viden.

Og jeg vover at påstå, at det videnskabelige samfund også har brug for at finde en balance. Jeg tror, at forskerne ligeledes er nødt til at have en fod både i nutiden og i fortiden, ligesom de skal balancere deres begejstring for ny viden med respekt for den gamle visdom og erfaring fra Inuit og andre oprindelige folk rundt omkring i verden.

Tak fordi I lyttede